

УДК 378.147:35.078.7:343.83(477)

Петрик Д. П.

ORCID 0000-0003-1852-5780

Аспірант кафедри педагогіки, психології і методики фізичного виховання,
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка,
старший викладач кафедри фізичної підготовки
Академії Державної пенітенціарної служби,
(м. Чернігів, Україна) E-mail: dimon_petryk@ukr.net

Пліско В. І.

ORCID 0000-0001-8714-985X

Доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки, психології та методики фізичного виховання,
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
(Чернігів, Україна) E-mail: rost0279@gmail.com

Ткаченко І. В.

ORCID 0000-0002-4621-777X

Заступник начальника кафедри фізичної підготовки,
Академія Державної пенітенціарної служби,
(м. Чернігів, Україна) E-mail: ivantkach1974@ukr.net

Сорокопуд В. Б.

ORCID 0000-0002-8842-4531

Старший викладач кафедри фізичної підготовки,
Академія Державної пенітенціарної служби,
(Чернігів, Україна) E-mail: viacheslavsorocopud@gmail.com

Гончар В. В.

ORCID 0000-0002-2500-1902

Старший викладач кафедри фізичної підготовки,
Академія Державної пенітенціарної служби
(Чернігів, Україна) E-mail: vitalik.gonchar777@gmail.com

МЕТОДИКА СПЕЦІАЛЬНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СПІВРОБІТНИКІВ ДКВС УКРАЇНИ ДО ДІЙ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ СИТУАЦІЯХ

Мета статті. Розкрити поняття екстремальної ситуації та методику підготовки особового складу Державної кримінально-виконавчої служби України до дій в екстремальних ситуаціях.

Методологія. У статті використовувалися методи дослідження: вивчення літературних джерел, педагогічні спостереження.

Наукова новизна. Висвітлено етапи та процес підготовки особового складу Державної кримінально-виконавчої служби України та їх дії в екстремальних ситуаціях.

Висновки. Узагальнено поняття екстремальної ситуації та розкрито процес спеціальної професійної підготовки співробітників Державної кримінально-виконавчої служби України та їх дії в екстремальних ситуаціях.

У статті проаналізовано науково-методичні дослідження провідних вітчизняних фахівців. Визначено поняття та характер екстремальних ситуацій. Визначено етапи та процес підготовки особового складу Державної кримінально-виконавчої служби України (ДКВС України). Розкрито порядок дій особового складу кримінально-виконавчої системи (КВС) в екстремальних ситуаціях. Виокремлено п'ять компонентів в структурі педагогічного процесу, а саме: теоретико-методичний, професійно-практичний, соціально-психологічний, матеріально-технічний та контрольнo-нормативний. Формами проведення занять з теоретико-методичної підготовки є лекції, семінари, відкриті заняття, а як основні методи проведення даних занять доцільно використовувати проблемне навчання, ділові ігри, моделювання тактичних обставин та проблемних завдань, характерних для конкретних екстремальних епізодів і ситуацій. Процес методичної підготовки охоплює чотири етапи. Також розкрито суть соціально-психологічної підготовки. Визначено принципи підготовки співробітників служби, такі, як: спеціалізованості, різноспрямованої ритмічності та зворотного зв'язку. Встановлено форми контролю у процесі підготовки особового складу, саме: оперативний контроль, поточний контроль та поетапний контроль.

Ключові слова: екстремальна ситуація, професійна підготовка, співробітник, Держана кримінально-виконавча служба України.

Постановка проблеми. Зміни, що відбуваються останніми роками в кримінально-виконавчій системі, висувають нові вимоги до підготовки особового складу, у тому числі до вмілих і рішучих дій у разі кризових ситуацій. Керівництво Міністерства юстиції України вимагає своєчасно організовувати та здійснювати цілеспрямовану підготовку органів управління, сил та засобів кримінально-виконавчої системи до дій в екстремальних ситуаціях.

Реалізація цієї вимоги в установах та органах ДКВС України залежить, насамперед, від рівня підготовленості керівного складу, систематичного підвищення їх професійної та методичної майстерності, глибокого вивчення та творчого застосування вимог керівних документів та нормативно-правових актів. Сама ж методична майстерність осіб керівного складу залежить від ступеня оволодіння ними передовою методикою, формами та методами проведення різноманітних занять та навчань. Тільки добре підготовлені та методично правильно проведені заняття зі спеціальної підготовки дозволяють постійно підвищувати готовність сил та засобів до виконання завдань в екстремальних ситуаціях.

Актуальність роботи. В екстремальних умовах службової діяльності працівники УВП піддаються негативному впливу професійно-психологічних чинників, які здійснюють досить значний вплив на психіку й дії персоналу та впливають на результати виконання службових завдань [1].

Процес побудови системи спеціальної підготовки є складною проблемою, тому до пошуку та розробки шляхів, засобів, методів та форм організації такого виду підготовки потрібно підходити із системних позицій. При цьому важливо відзначити, що система повинна розглядатися як сукупність елементів, взаємодія яких викликає появу нових інтегративних якостей, не властивих окремо взятим компонентам, що утворюють систему. Зв'язок між компонентами настільки тісний, що зміна одного з них викликає зміну інших, а нерідко і самої системи в цілому.

Сьогодні намітилася тенденція до системних досліджень та аналізу процесу організації навчання та виховання, те саме доречно сказати й щодо спеціальної підготовки співробітників. Процес створення системи передбачає вирішення низки складних проблем організаційного, методологічного, технологічного і технічного характерів. В основу конструювання системи підготовки повинні бути покладені вимоги, що об'єктивно пред'являються співробітникам ДКВС України характером та умовами їхнього професійного навчання та службової діяльності.

Введення в дію та ефективна експлуатація всієї системи залежать від послідовного та повного розв'язання цих різноманітних проблем стосовно системи в цілому та до окремих її компонентів. Якщо виходити з вимог системно-структурного підходу, то компоненти системи повинні бути у взаємозв'язку та єдності, розташовані за певною ієрархічною схемою з рівнями, пов'язаними один з одним каналами прямого та зворотного зв'язку, що дозволяють здійснювати управління нижчими ланками.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематикою психологічної підготовки до дій в екстремальних ситуаціях співробітників ДКВС України займалися Кушнірова Т. В., Мірошніченко О. М., Тімченко О. В., професійну підготовку персоналу служби досліджували такі науковці як: Аніщенко В. О., Сітовська Л. В., Синьов В. М., Тогочинський О. М., Шеремета О. П. та інші. З педагогічної точки зору, саме процес спеціальної професійної підготовки співробітників ДКВС України до дій в екстремальних ситуаціях залишається недослідженим, що і спонукало нас при виборі теми.

Мета статті. Розкрити поняття екстремальної ситуації та методику підготовки особового складу Державної кримінально-виконавчої служби України до дій в екстремальних ситуаціях.

Методологія. У статті використовувалися методи дослідження: вивчення літературних джерел, педагогічні спостереження.

Наукова новизна. Висвітлено етапи та процес підготовки особового складу Державної кримінально-виконавчої служби України та їх дії в екстремальних ситуаціях.

Завдання дослідження. Дослідити поняття екстремальної ситуації та методику спеціальної професійної підготовки співробітників Державної кримінально-виконавчої служби України до дій в екстремальних ситуаціях.

Результати дослідження. Дії співробітників виправної установи, пов'язані зі стихійними лихами, великими аваріями та катастрофами, масовими заворушеннями, припиненням захоплень заручників, пов'язані з необхідністю застосування силових методів щодо учасників злочинних дій, обґрунтовано розглядаються наукою та практикою як дії в екстремальних ситуаціях.

Екстремальні ситуації – несприятливий, складний стан умов людської життєдіяльності, що набув для окремої особи або групи осіб особливої значущості; це об'єктивно складні умови діяльності, що сприймаються й оцінюються як напружені чи небезпечні [2].

Екстремальні ситуації, що виникають у службовій діяльності працівників ДКВС України, можуть бути:
– швидкоплинними. Потрібно бути готовим до негайних дій у винятково швидкому темпі. Для таких ситуацій характерні раптовість, несподіваність (наприклад, напад засудженого);

– тривалими. У таких умовах пенітенціарному працівнику потрібно бути витривалим, відповідальним, дисциплінованим, самостійним);

– з елементом невизначеності, тобто працівнику ДКВС України потрібно обрати єдине правильне рішення з декількох можливих варіантів;

– такими, що потребують готовності до екстремальних дій (вимагають високого рівня пильності, швидкості переключення психічних процесів);

– такими, що одночасно включають в себе несподіваність і дефіцит часу (вимагають негайного прийняття правильного рішення, відповідальності, результативності);

– з надходженням помилкової інформації (тут задіюються досвід, час і відповідні рішення);

– домінантного стану. Працівник ДКВС України може бути повністю поглиnutим якимось видом діяльності, його потрібно вивести з такого стану;

– критичними, які передбачають перемогу або повну психологічну поразку. У такій ситуації розкриваються адаптаційні можливості пенітенціарного працівника [3].

Модель побудови самого педагогічного процесу може бути представлена як комплекс взаємопов'язаних компонентів, що показує окремі її сторони, що функціонують для досягнення однієї мети. При цьому модель має бути динамічною, допускати можливість компенсації й будуватися на досить реальних даних, що зображають сутність такого об'єкту.

Структура педагогічного процесу включає такі компоненти: теоретико-методичні, професійно-практичні, соціально-психологічні, матеріально-технічні та контрольні-нормативні. Виділені функціональні компоненти системи можна як відносно самостійні блоки, у яких виникають свої специфічні проблеми, реалізовані з урахуванням етапів формування необхідних рівнів підготовки співробітників. При цьому концепція організації багатокomпонентного процесу передбачає, що на кожному конкретному етапі підготовки всі підібрані методи повинні забезпечити своєчасний та переважний вплив на провідні рівні функціональних систем співробітників ДКВС України та їхню завчасну адаптацію до специфічних режимів майбутньої діяльності на кожному кроці й навчанні у ЗВО і професійне становлення під час роботи в практичних органах та підрозділах служби.

Водночас при вирішенні цільового призначення всієї системи потрібно взаємоузгодження управлінських та технологічних рішень, що виконуються в рамках кожного функціонального блоку та компонента. Це означає, що побудова системи спеціальної підготовки має спиратися на єдині та організаційні методологічні позиції. Разом з тим виняткове значення має визначення і формулювання системно наповнювальний чинник, який грає на вирішальній ролі освіти даної системи у її відокремленні з інших систем, розподілі її на складові елементи, у її розвитку, взаємозв'язку з іншими системами. Даний фактор поєднує в сумі її компоненти, виступає основою їх взаємозв'язку та спільної дії. У діяльності співробітників КВС таким чинником, на нашу думку, найчастіше є мета.

Розгляд підготовки співробітників КВС до службових дій у нестандартних ситуаціях під цим кутом дозволяє укласти, що її метою, як системи специфічних засобів та методів підготовки особового складу, слід вважати розвиток та виховання фізичних та психологічних якостей, формування спеціальних тактичних знань, управлінських умінь та службово-прикладних рухових навичок, необхідних для умілих дій в екстремальних умовах професійної діяльності.

Сутність підготовки співробітників до таких дій можна визначити як спеціально організовану і свідомо керовану діяльність, спрямовану на вирішення даної мети.

Система спеціальної підготовки є частиною метасистеми вищого порядку – системи професійної підготовки співробітників (включаючи і навчання у ЗВО), а її вимоги до спеціальних тактичних знань, фізичних вмінь та навичок та психологічного стану особового складу, що забезпечує його готовність до виконання службово-бойових завдань у різних екстремальних умовах є системотвірний фактор для системи, що знаходиться нижче. Взаємозв'язок системи з іншими ланками системи підготовки проявляється у наступності їх завдань, змісту та нормативних вимог. Раціональна побудова процесу професійної підготовки співробітників має передбачати цілеспрямоване використання енергетичних ресурсів організму, головним чином для формування провідних, професійно важливих якостей та навичок та, по можливості, попереджати «захоплення» ресурсів для формування другорядних за важливістю якостей та навичок.

Необхідно відзначити, що підготовка до дій в екстремальних ситуаціях повинна бути представлена не тільки як комплексний засіб спеціальної, фізичної та психологічної підготовки співробітників, а й як соціально спрямована підготовка, у процесі якої виховуються такі соціально-значущі якості, як витримка, самовладання, ініціатива, винахідливість, товариство, вміння нести відповідальність не лише за свої дії, а й за дії підлеглих.

Найважливішою організаційною основою, що виражає об'єктивну логіку побудови процесу даної підготовки, є принципи безперервності цього процесу, регулярного чергування навантажень та відпочинку, послідовності у розподілі навчального матеріалу, циклічності у їх відтворенні, динамічності та поступовості, принципи цілісної просторово-часової інтеграції, спеціалізованості, різноспрямованої ритмічності, зворотний зв'язок. Саме ці положення, на наш погляд, є основними в конструюванні системи спеціальної підготовки.

Формування професійно значущих знань, умінь і навичок, розвиток фізичних та соціально-психологічних якостей в умовах процесу підготовки до дій в екстремальних ситуаціях є не що інше, як освоєння предметних дій, які складаються з певної суми операцій, що протікають у просторі та часі. При цьому рухова активність є своєрідним інтегратором передбачення та пам'яті, де сьогодення виступає в ролі творця цієї інтеграції. Тому інтеграція мети, засобів та методів, спрямованих на досягнення фокусованого результату, виходить із цілісного уявлення про професійну діяльність співробітників КВС. У зв'язку з цим інтеграція мети є не обміном інформацією, а процесом, в основі якого лежить внутрішня взаємодія і взаємозв'язок із засобами впливу. У нашому випадку процес підготовки є орієнтацією

психофізіологічного впливу, в якій кожен засіб, маючи просторово-часовий обсяг, спрямовано на досягнення конкретного підсумкового результату в рамках структурних зв'язків даної системи.

Для досягнення мети, з практичної точки зору, до інтеграції залучено певну кількість засобів підготовки з конкретною спрямованістю (базовою, спеціальною, безпосередньою). Тоді, використовуючи принцип спеціалізованості як своєрідний спрямований процес навчання та виховання, ми зможемо на кожному етапі підготовки за допомогою застосовуваних засобів сприяти придбанню співробітниками знань, умінь, навичок та якостей, необхідних для дій в екстремальних ситуаціях. Виходячи з цього, етапність спеціалізованої спрямованості у формуванні знань, умінь, розвитку фізичних та психофізіологічних якостей та рухових навичок є складним інтегративним процесом, у якому кожен попередній елемент є основою у розвитку наступного.

Принцип спеціалізованості дозволяє встановити не тільки рівень дозування, але й отримати прогнозовані результати діяльності співробітника та колективу (установи, відділу, служби).

Принцип різноспрямованої ритмічності як чинник змінності розглядається нами як хвилеподібна взаємодія процесів стомлення і відновлення, що забезпечує процес адаптації організму до впливу різних засобів. Застосування принципу ритмічності дозволяє визначити не тільки ступінь впливу цих засобів з урахуванням обсягу та інтенсивності навантаження та, тим самим, створити сприятливу базу для подальшого формування знань, умінь та вдосконалення фізичних та психофізіологічних якостей для кожного окремого етапу підготовки, а й допоможе відсіяти непотрібне, зайве.

Принцип зворотного зв'язку. Цей принцип є одним з основних для ефективного функціонування будь-якої системи, у тому числі для системи підготовки до дій в екстремальних умовах. Без урахування цього принципу не можна досягти запрограмованої мети.

Основою для прийняття управлінських рішень з використанням механізму зворотних зв'язків повинні бути відомості, що надходять від співробітника, що навчається, до керівника заняття (самопочуття, ставлення до занять, настрої тощо); про поведінку слухача (обсяг матеріалу, що вивчається, його виконання, помічені помилки тощо); про терміновий тренувальний ефект (величина та характер зрушень у функціональних системах, викликаних навантаженням); про кумулятивний тренувальний ефект (зміни у стані тренуваності співробітника тощо). З цією метою пропонуємо використовувати оперативний, поточний та поетапний види контролю.

Оперативний контроль необхідно спрямовувати переважно на оптимізацію програми навчальних занять, вибір таких їх форм, а також видів вправ та комплексів, які найбільшою мірою сприятимуть вирішенню завдань у нестандартній ситуації. Тут можуть використовуватись різноманітні тести, що дозволяють виявити оптимальні для кожного співробітника режим роботи та відпочинку та інтенсивність занять та вправ.

Поточний контроль буде оцінювати реакцію організму співробітників на виконання різних спеціальних завдань та фізичних вправ, визначати формування процесів стомлення під впливом навантажень окремих занять, враховувати перебіг відновлювальних процесів, виявляти особливості взаємодії різних за величиною та спрямованістю навантажень протягом дня чи тижня. Все це дозволить оптимізувати процес підготовки протягом навчального дня або навчального тижня, створити найкращі умови для розвитку необхідних адаптаційних перебудов.

Основні завдання поетапного контролю – визначення зміни стану працівників під впливом щодотривалого періоду підготовки. У зв'язку з цим у процесі поетапного контролю всебічно оцінюється рівень різних сторін спеціальної, фізичної та психологічної підготовленості співробітників до виконання службових завдань у нестандартній ситуації, виявляються недоліки та подальші резерви вдосконалення. В результаті коригуються навчальні програми, тематичні плани, розклади занять, будується оптимальний алгоритм організації та проведення спеціальної підготовки.

Як зазначалося вище, запропонована система складається з цілого ряду функціональних компонентів: теоретико-методичного, професійно-практичного, соціально-психологічного, матеріально-технічного, контролюно-нормативного.

Теоретико-методична підготовка проводиться з метою озброєння співробітників рівнем знань та умінь у сфері теорії та організації дій у складних умовах, а також з метою підготовки керівників (начальників) різного рівня для успішної організації та проведення практичних занять з особовим складом. Навчальні заняття з вивчення теоретичних основ підготовки доцільно проводити рівномірно протягом усього періоду професійної підготовки.

Побудова програми з засвоєння теоретичних знань та формування тактичних і спеціальних умінь має бути тісно пов'язаною з методичною підготовкою, оскільки без знання закономірностей навчання та виховання, послідовності навчання не можна виробити у начальницького складу необхідних організаційних та методичних навичок та умінь в організації та проведення занять.

Умовно теоретико-методичну підготовку можна розділити на три етапи:

1-й етап – вивчення основних положень системи підготовки співробітників до дій в екстремальних ситуаціях;

2-й етап – вивчення методики формування спеціальних тактичних знань та умінь у процесі проведення всіх форм службової підготовки;

3-й етап – вивчення організації процесу підготовки до дій у нестандартних умовах на різних її етапах.

Формами проведення занять з теоретико-методичної підготовки є лекції, семінари, відкриті заняття, а як основні методи проведення даних занять, доцільно використовувати проблемне навчання, ділові ігри, моделювання тактичних обставин та проблемних завдань, характерних для конкретних екстремальних епізодів і ситуацій.

Професійно-практична підготовка є основною. Її завдання – розвиток та вдосконалення тактичних та спеціальних навичок, фізичних якостей, виховання психологічної стійкості, впевненості у своїх силах, цілеспрямованості, сміливості та рішучості, ініціативи та винахідливості, наполегливості та завзятості, витримки та самовладання, зміцнення здоров'я, загартовування та підвищення стійкості організму до впливу несприятливих факторів службової діяльності в умовах нестандартних ситуацій.

Виходячи із завдань підготовки начальницького складу органів та підрозділів ДКВС України, з метою навчання їх організації, проведення спеціальної професійної підготовки та вміння керівництва нею, необхідно глибше звернути увагу на методичну підготовку цієї категорії співробітників.

Процес методичної підготовки доцільно розділити на чотири етапи:

1-й етап – формування елементарних методичних знань, навичок та умінь (засвоєння термінології, команд, техніки виконання, виправлення характерних помилок тощо);

2-й етап – формування складних методичних навичок і умінь у проведенні занять, комплексного тренування і т. п.;

3-й етап – формування основних організаційних навичок керівника занять;

4-й етап – навчання методики управління в підпорядкованому органі (установі, відділі, службі тощо).

Методична підготовка тісно пов'язана не лише з теоретичною підготовкою на кожному її етапі, а й із завданнями практичної підготовки. Крім цього, методична підготовка має бути зорієнтована на виконання завдань усієї системи підготовки до дій у нестандартних ситуаціях.

Особливу увагу слід приділити соціально-психологічній підготовці співробітників КВС. Завдання соціально-психологічної підготовки – згуртування колективу; виховання почуття товарищескості, взаємодопомоги та взаємовиручки; взаємної підтримки та взаємної вимогливості; вірності позитивним традиціям та готовності до самопожертви, шанування пам'яті загиблих; формування цілеспрямованості та діловитості, організованості та скромності, емоційно-вольової стійкості до дій у нестандартних ситуаціях. Але водночас необхідно іноді піддавати співробітників несподіваним сильним впливам.

Виховання психологічної стійкості необхідно здійснювати поетапно, шляхом спеціальних цілеспрямованих прийомів, що з елементами небезпеки, ризику, новизни, дефіциту часу, тривалого фізичного і психічного напруження. Систематичність та послідовність застосування ускладнень прийомів у поєднанні з несподіваними сильними емоційними впливами – основний шлях виховання психологічної стійкості у співробітників. Найбільш ефективними засобами цього виду підготовки є вправи, прийоми та дії, що виконуються у складі підрозділу (групи, відділу, служби).

Висновки. Отже, нам вдалося узагальнити поняття екстремальної ситуації та розкрити процес спеціальної професійної підготовки співробітників Державної кримінально-виконавчої служби України та їх дії в екстремальних ситуаціях.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Планується розробка практичних рекомендацій співробітникам КВС для їх дій у надзвичайних ситуаціях.

References

1. Кушнірова Т. В., Чичуга М. М. Психологічна підготовка працівників соціально-психологічної служби установ виконання покарань до дій в екстремальних ситуаціях службової діяльності. *Вісник Київського національного університету імені Т. Шевченка. Сер. Психологія.* 2016. Вип. 1. Т. 4. С. 74–77.
Kushnirova, T. V., & Chychuha, M. M. (2016). Psykholohichna pidhotovka pratsivnykiv sotsialno-psykholohichnoi sluzhby ustanov vykonannya pokaran do dii v ekstremalnykh sytuatsiakh sluzhbovoi diialnosti. [Psychological training of employees of the social and psychological service of penitentiary institutions to act in extreme situations of official activity]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni T. Shevchenka. Ser. Psykholohiia – Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Series. Psychology.* Vol. 1. № 4. P. 74–77.
2. Психологічне супроводження оперативно-службової діяльності працівників органів внутрішніх справ в екстремальних умовах. Ч. II : навчально-методичний посібник. Київ : НАВСУ, 2003. 124 с.
(2003). Psykholohichne suprovodzhennia operatyvno-sluzhbovoi diialnosti pratsivnykiv orhaniv vnutrishnikh sprav v ekstremalnykh umovakh. [Psychological support of operational and service activities of law enforcement officers in extreme conditions]. NAVSU – NAIF, 2, 124.
3. Тімченко В. О. Психологічний аналіз екстремальних ситуацій у професійній діяльності працівників Державної кримінально-виконавчої служби України. *Право і безпека.* 2018. № 4. С. 139–143.
Timchenko, V. O. (2018). Psykholohichniy analiz ekstremalnykh sytuatsii u profesiinii diialnosti pratsivnykiv Derzhavnoi kryminalno-vykonavchoi sluzhby Ukrainy. [Psychological analysis of extreme situations in the professional activity of employees of the State Penitentiary Service of Ukraine]. *Pravo i bezpeka – Law and Safety.* 4, 139–143.

Petryk D.

ORCID 0000-0003-1852-5780
 Postgraduate of the Physical Education Pedagogy Psychology and Teaching
 methodology Department of T.H. Shevchenko National University «Chernihiv
 colehium»
 Master teacher of the Department of Physical Training
 Academy of the State Penitentiary Service
 (Chernihiv, Ukraine) E-mail: dimon_petryk@ukr.net

Plisko V.

ORCID ID 0000-0001-8714-985X
 Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
 professor of the department of pedagogy, psychology and methods of physical education,
 T.H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»,
 (Chernihiv, Ukraine) E-mail: rost0279@gmail.com

Tkachenko I.

ORCID 0000-0002-4621-777X
 Deputy Head of the Department of Physical Training
 Academy of the State Penitentiary Service
 (Chernihiv, Ukraine) E-mail: ivantkach1974@ukr.net

Sorokopud V.

ORCID 0000-0002-8842-4531
 Master teacher of the Department of Physical Training
 Academy of the State Penitentiary Service
 (Chernihiv, Ukraine) E-mail: viacheslavsorokopud@gmail.com

Honchar V.

ORCID 0000-0002-2500-1902
 Master teacher of the Department of Physical Training
 Academy of the State Penitentiary Service
 (Chernihiv, Ukraine) E-mail: vitalik.gonchar777@gmail.com

METHODOLOGY OF SPECIAL PROFESSIONAL TRAINING OF THE STAFF OF SCES OF UKRAINE FOR ACTING IN EXTREME SITUATIONS

The purpose of the article. To reveal the concept of extreme situation and methods of training the staff of the State Criminal and Executive Service of Ukraine to act in extreme situations.

Methodology. The research methods, such as: literary sources studying and pedagogical observing were used in the article.

Scientific novelty. The stages and process of training the staff of the State Criminal and Executive Service of Ukraine and their actions in extreme situations are highlighted.

Conclusions. In such a way, we managed to generalize the concept of extreme situation and to reveal the process of special professional training the staff of the State Criminal and Executive Service of Ukraine and their actions in extreme situations.

The scientific and methodological researches of leading domestic experts are analyzed in the article. The concept and nature of extreme situations are defined. The stages and process of training the staff of the State Criminal and Executive Service of Ukraine (SCES of Ukraine) are determined. The extreme procedures of the staff of the State Criminal and Executive System (SCES) are revealed. Five components in the structure of the pedagogical process, namely: theoretical and methodological, professional and practical, social and psychological, material and technical as well as logistical and regulatory are distinguished. Forms of theoretical and methodological training are lectures, seminars, open classes, and it is advisable to use problem-based learning, business games, modeling tactical circumstances and problems that are typical for specific extreme episodes and situations as the main methods of these classes. The process of methodical preparation covers four stages. The essence of social and psychological training is also revealed. The following principles of staff's training are defined: specialization, multidirectional rhythm and feedback. The forms of control in the process of staff training are determined. Namely they are: operational control, current control and step-by-step control.

Key words: extreme situation, professional training, employee, State Criminal and Executive Service of Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 23.11.2021 р.

Рецензент – доктор педагогічних наук, доцент **Аніщенко В. О.**